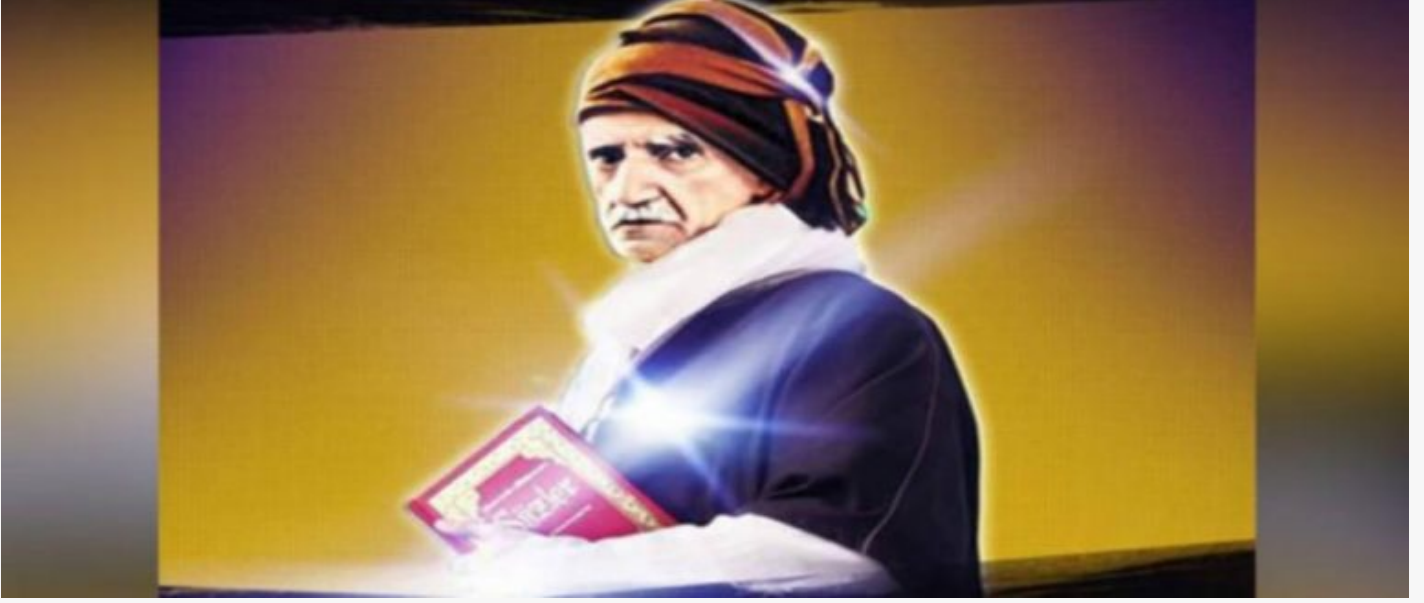

Bediüzzaman esir veya şehid düşmüş olabilir

Mehmed oğlu Yusuf ve Mehmed oğlu Abdurrahman.

Bu iki şahsın ismi “Bâb-ı Âlî Dâhiliye Nezâreti Emniyyet-i Umûmiyye Müdüriyeti”ne, bir diğer ifadeyle o dönemin İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğüne sunulan bir raporda geçiyor.

“Bitlis Vilâyeti’nin 2 Temmuz sene (1)332 (1916) tarihli tahrîrâtı (araştırma ve sorgulama raporu) sûretidir” başlıklı bu raporda, mezkur iki şahıs “Hizan kazâsının Uçum nâhiyesine bağlı Nurs ve Avnik, End, Mezra’-i End yaylası ahalisindeniz” diyorlar ve o dönemde artarak şiddetlenen Ermeni çetecilerinin cinayet ve katliamlarından, onlara karşı verilen mücadeleden detaylı olarak bahsediyorlar.

“18 Haziran sene [1]332” tarihinde kaydedilen bu raporda en dikkat çekici bilgiler Ermeni çetecilerin eline esir düşen ve daha sonra firar ederek kurtulan Mehmed oğlu Yusuf’un anlattıklarında gizli. Şatak kazâsı ile Müküs nâhiyesinin düşmesinin hemen ardından o civarda bulunan Livar, Kötis-i Ulyâ ve Süflâ, Çaçvan, Şifkâr, Edre-i Ulyâ isimli köylerde yaşayan Ermeniler, Özim köyünden ve Ermeni komite reislerinden Lato, diğer adıyla Mihran ve Serkis, Rusya’dan geldiği rivâyet olunan İğdirli Kazar, Dilo isimli liderlerin etrafında toplanırlar. Silahlı çeteciler Kötis-i Ulyâ’ya gelirler. Burada, Ermeni çetecilere karşı mücadele veren Müslüman liderlere gönderilmek üzere bir yazı kaleme alırlar. Bir nevi ihtarname olan bu mesajda ya teslim olmaları, ya nâhiyeyi tahliye etmeleri veya “işinize gelirse” muhârebe etmeleri seçenekleri sunulur.

Bu bilgileri verdikten sonra Mehmed Oğlu Yusuf’un, mesajın gönderilmesi istenen isimlerin hemen başında zikrettiği isim çok dikkat çekicidir. Şöyle der:

“Bu rü’esâ miyânında el-ân esîr veyâhûd telef edildiği meşkûk bulunan ve beyne’n-nâs Bediü’z-zaman Said-i Kürdî demekle ma`rûf olan Molla Said de bulunuyordu.”

Bu cümleyi daha anlaşılır şekilde ifade etmek gerekirse:

“Bu reisler arasında, hâlihazırda esir veya telef edildiği şüpheli olan, halk arasında ‘Bediüzzaman Said-i Kürdî’ namıyla tanınan ‘Molla Said’ de bulunuyordu.”

Bu kısa cümle, sıradan bir cümle değil. Tüm şartlarıyla bir dönemi adeta özetliyor. Böylesi ağır ve dehşet verici hadiselerin yaşandığı bir dönemde Bediüzzaman’ın yeri ve konumunu da çok iyi anlatıyor.

Ve bir de, saldırgan düşmanlara karşı fiilî ve silâhlı bir mücadelede Bediüzzaman’ın nasıl en ön saflarda, tehlikeleri kaale

almaksızın, canını ortaya koyarak nasıl savaştığını açıkça ifade ediyor.

Öyle ki, ona gönül bağlayan, ümitlerini yeşerten Müslüman ahalinin derin bir endişesini de yansıtıyor. Hayatta kalmış olmasından ziyade şehid düşmesi, en hafif ihtimalle esir düşmesi ihtimali daha güçlü olarak zihinlere yer etmiş.

Ama hayatla ölüm arasındaki mesafenin alabildiğine daraldığı, yan yana geldiği dönemde İlahî takdir ile Bediüzzaman yaşadı.

Benzer ifadeler, yine aynı sıralarda kaleme alınan bir başka raporda da yer almakta.

“Bitlis Vilâyeti mürettebatından” olan dokuz numaralı polis memuru Hacı Mehmed Efendi oğlu Yasin Efendinin anlattıkları da yine Ermeni mezalimine dair. İnsanlık dışı sayısız vahşet örneklerinin sergilendiği yer Bitlis. “Yüz binlerce tüfeng ve mitralyözlerin tarrakaların” etrafı kapladığı bir ortam. Çocuklara varıncaya kadar kılıçtan geçirilen yüzlerce ve binlerce masumun son nefesini verdiği vahşet ortamı.

Polis memuru Yasin Efendi, bu istilâ sırasında Bitlis ve çevresinde önde gelen isimler, yöneticiler, askerler ve gönüllü mücadele veren liderlerin şehid düştüklerini söyler. “Ulemâ-yı meşhureden Molla Said-i Kürdî ve yirmi kadar talebeleriyle birlikte” daha birçok kimselerin Ermeni çetelerinin kurşun ve süngüleriyle “fecî bir surette parçalandığını” söyler.

Ama, ölümün hayata düşman olduğu, hayattan çok ölümün yaşandığı dönemde İlahî takdir ile Bediüzzaman yaşadı.

O Bediüzzaman ki...

İkinci Meşrutiyet’in 1909 yılında ilânından hemen sonra, Şark aşiretlerini ziyareti sırasında, Üstad Bediüzzaman Ermeniler de dahil olmak üzere bütün gayr-i Müslimlere sağlanacak hak ve hürriyetlerle ilgili olarak yöneltilen tenkidleri cevaplamıştı. Osmanlı Devleti çatısı altındaki tüm unsurların ve milletlerin ittifadını sağlama ve korumaya yönelik kanaatlerini Birinci Dünya Savaşının başlamasına kadar devam ettirmişti. Ermenilerin büyük çoğunluğunun işgalci Ruslarla işbirliği yapması ve onların geniş katımlı isyanlar başlatmaları üzerine, yapılması gereken neyse onu yaptı; takip edilmesi gerekli yol ve yöntem hangisiyse onu takip etti.

Örneğin Ermeni çetecilerin saldırılarının başlaması ve tehlikenin hızla artması karşısında, hiç gecikmeden talebesi Molla Habib’le birlikte gönüllü alay komutanı olarak orduya yazıldılar. Van fırkasında (33. fırka) görevlendirildikten sonra Erzurum Cephesi’ne gönderildiler. Said Nursî, çoğunluğunu kendi talebelerinin teşkil ettiği gönüllülerle birlikte tüm askerî hizmetlerde, “hizmet-i müftehire” (övünülecek hizmet) için mücahedeye başladı.

Bediüzzaman bu gelişmelerin hemen başında “beş-altı mavzer tüfeği” satın aldı. Bunu da, yine kendi ifadesiyle “kanaat ve iktisadın bereketi”¹ sayesinde gerçekleştirdi. Talebelerine dinî ilimlerin yanı sıra silah eğitimi de vermeye başladı. Onları dağlara götürüyor ve talim yaptırıyordu. Mesela hedefe yumurta koyuyor, yumurtaya kim isabet ettirirse ona ödül olarak bir mecdiye (gümüş para) veriyordu. Bu şekilde eğitim gören talebeler, kısa zamanda ustalaştılar ve cesaret kazandılar. Kısa zamanda şöhretleri etrafa yayıldı. Hattâ bu yüzden, talim için dağa gittikleri vakit, Ermeni çeteciler hemen gizleniyorlar veya başka bir yere gidiyorlardı.²

Yıllar sonra, talebelerinin bu özelliklerini, bir eserinde şöyle dile getirmişti: “O eski zamanda, Eski Said’in talebeleri üstadlarıyla şiddet-i alakaları fedailik derecesine geldiğinden, Van, Bitlis tarafında Ermeni komitesi, Taşnak fedaileri çok faaliyette bulunmasıyla Eski Said onlara karşı duruyordu, bir derece susturuyordu. Kendi talebelerine mavzer tüfekleri bulup medresesi bir vakit asker kışlası gibi silahlar, kitaplarla beraber bulunduğu vakit, bir asker feriki geldi, gördü, dedi: ‘Bu medrese değil, kışladır.’ Bitlis Hadisesi münasebetiyle evhama düştü, emretti: ‘Onun silahlarını alınız.’ Bizden ellerine geçen on beş mavzerimizi aldılar. Bir iki ay sonra Harb-i Umumî patladı. Ben tüfeklerimi geri aldım.”³

Emsalsiz cesaret ve kahramanlık örneği

O Bediüzzaman ki, cesaret ve kahramanlıkta çok ileri seviyelerdeydi. Said Nursî, talebelerinden meydana gelen milis alayının başında Ruslarla savaşırken nadiren sipere giriyor; savaş hattında at üzerinde dolaşiyor ve her defasında

cephenin en önünde yer alıyordu. Bu dönemi, bir başka eserinde şöyle aktarır:

“Eski Harb-i Umumî’de Pasinler Cephesi’nde şehit merhum Molla Habib’le beraber Rusya’ya hücum niyetiyle gidiyorduk. Onların topçuları bir-iki dakika fasılayla bize üç top güllesi atıyordu. Üç gülle tam başımızın iki metre üstünden geçip, arkada dere içine saklanan askerimiz görünmedikleri hâlde geri kaçtılar. Tecrübe için dedim: ‘Molla Habib, ne dersin, ben bu gâvurun güllesine gizlenmeyeceğim.’ O da dedi: ‘Ben de senin arkandan çekilmeyeceğim.’

“İkinci top güllesi pek yakınımda düştü. Hıfz-ı İlâhî bizi muhafaza ettiğine kanaatle Molla Habib’e dedim: ‘Haydi ileri! Gâvurun top güllesi bizi öldüremez. Geri çekilmeye tenezzül etmeyeceğiz’ dedim.4

O Bediüzzaman ki, mermilerin uçtuğu, top güllerininin peşisıra patladığı savaş ortamında dahi talebelerine ders vermeyi, ilim tahsilini aksatmamıştı.

Pasinler Cephesi’nde Said Nursî’nin emri altında cihad eden Mustafa Yalçın ibret dolu bir tablo aktarır:

“Başımızda Molla Said vardı. Ruslar ve Ermeni çeteleri durmadan saldırıyorlardı. Molla Said bize o zaman ‘Tıfilya’ dediğimiz dersler veriyordu. Bu dersler geceleri hep devam ediyordu. Hasankale’de Molla Said’le birlikte Ruslara karşı amansızca savaştık. Hocanın başında önce sarık vardı. Ama savaş sırasında ‘keçe kalpak’ dediğimiz başlığı giyiyordu... Sonunda yaralandım, beni geri aldılar. Molla Said savaşa devam ediyordu...

“Sonra o cehennemî savaş içinde at üzerinde kitap yazıyordu. Yazdıklarını talebeleri, gençler de yazıyorlardı...

“Bize her gece yazdığı kitaplardan okuyordu. Ben câhil olduğum için, pek bir şey anlamıyordum. Ama Molla Said’i görünce cesaretim had safhaya çıkıyordu. Heybetli bir insandı. Bize karşı da çok müşfik davranıyordu.”5

Emsalsiz şefkat örneği

O Bediüzzaman ki, en vahşi ve insanlık dışı cinayetlerin işlendiği, üstelik her an hayatına mal olabilecek bir savaş zemininde olduğu halde, en yüksek insanlık erdemlerini en parlak şekilde sergilemeye devam etti.

O Bediüzzaman ki, hangi dinden veya sınıftan olursa olsun, zayıflara ve zulme uğramış insanlara, harikulâde bir şefkat ve muhabbet sergiliyordu.

Said Nursî, Ermenilerle yaptığı savaşlar sırasında, civar bölgelerde kalan Ermeni kadınlarının ve çocuklarının, bir misilleme hareketine maruz kalmalarını önlemek için, onları da bir araya topladı ve Ermeni kuvvetlerine teslim etti. Çünkü böyle bir misilleme İslâm şeriatına aykırıydı. Ermeni çetecileri, bu örnek uygulama karşısında öylesine etkilendiler ki; daha sonraları masum insanları barbarca katletmekten vazgeçtiler.6

Emsalsiz adalet örneği

O Bediüzzaman ki, alenî cinayetleri karşısında bile Ermeni çetecilerle olan mücadelesini adaletten bir milim dahi sapmadan yerine getiriyordu. Gelen tehlikenin ve hücum eden düşmanın ardındaki asıl probleme dikkat çekmeye çalışıyordu. Tıpkı Münazarat isimli eserinde yer alan şu ifadelerinde olduğu gibi:

“Hem de bizim düşmanımız ve bizi mahveden cehalet ağa ve oğlu zaruret efendi; ve hafidi husumet beydir. Ermeniler bize düşmanlık etmişlerse, şu üç müfsidin kumandası altında yapmışlar.”

O Bediüzzaman ki, yetiştirdiği talebeleri ilmî yönden çok ileri seviyelere ulaşmalarının yanı sıra, birer cesaret ve kahramanlık timsaliydiler.

Daima ordunun önünde gider; hep ön safta çarpışıyorlardı. Onlar Keçe Külahlılar olarak anılıyorlardı.

Ruslar “Keçe Külahlılar geliyor!” denilince nereye kaçacaklarını bilmezler, neye uğradıklarını anlayamazlardı. O zaman elimizdeki kılıçlar ancak savunmak içindi. Hâlbuki onlar, at üzerinde silah kullanırlar ve attıklarını vururlardı. Üzerlerinde

beyaz bir pelerin bulunurdu. Bu yolla karlı araziye uyarlar ve düşman tarafından fark edilemezlerdi. Atın dizginini bir koluna atar; yahut dizgini atın boynuna bağlar, hayvanı tamamen serbest bırakırlar ve süratle giderken, seri olarak ateş ederlerdi. Çok keskin nişancıydılar. Boşa ateş etmezler; her attıklarını vururlardı. Kumandanları, onları harbe teşvik için konuşmalar yapar; bu konuşma sırasında askerler heyecandan yerinde duramaz; “Hazıro! Hazıro! Hazıro!” diye naralar atarlardı. Hareket emri verilince de, uçarcasına atlara atlayıp, düşman üzerine giderlerdi.⁷

“Top mermisi insanı öldürmez”

1916 yılının ilk ayları. Rus güçleri Bitlis’e üç koldan saldırıya geçmiş vaziyette.

Rus ordusu üç koldan saldırdı. Ancak, Dideban Dağındaki savunma hattında büyük bir direnişle karşılaştı. Gönüllü kuvvetler Rusların ilerlemesini bir süre için durdurdu. Bu savaş sırasında Said Nursî ve askerleri, Bitlis’in yakınlarında bulunan dar geçitte tuzağa düşürüldü. Buna rağmen kaçmayı başardılar.

Geceleri de devam eden çarpışmalar tam yedi gün sürdü. Her zamanki gibi, Said Nursî, askerlerinin moralini yüksek tutmak ve onlara cesaret vermek için sipere girmiyor; atını cephe hattında ileri-geri, dörtlüye koşturuyordu. Bu sırada kendisine dört kurşun isabet etmesine rağmen, geriye çekilmedi. Fevkalâde bir inayetle, kurşunlardan birisi hançerinin sapına; diğeri, tütün kutusuna; üçüncüsü, sigara ağızlığına isabet etti. Dördüncüsü ise, sol omzunu sıyırıp geçti. Hemen hemen ciddi bir yara almamıştı.⁸ Kel Ali, bunu gördü ve mermilerin neden ona tesir etmediğini sordu. Said Nursî’nin cevabı şöyle oldu: “Bu kafirlerin güllesi beni öldürmeyecek!”⁹

“Kader bizi esir etti”

Ruslar, bir hafta süren çetin çatışmaların sonunda, Osmanlı hattını yarıp geçemediler. Ruslar tam çekilmek üzereyken, bazı Ermeniler onlara Bitlis’in etrafından dolaşarak şehrin güneyine gitmelerini; Bitlis-Siirt yolunu kesmelerini ve Arap Köprüsünü tutmalarını söyleyerek yol gösterdiler. Ermeniler, kısa zaman içinde Dideban Dağı’nı ele geçirdiler ve önemli yerlere makineli tüfekler yerleştirdiler. Bu esnada çok sayıda savunmasız insanı katlettiler ve Ruslara yolu açmış oldular. Ruslar, Ermenilerin desteğiyle şehre girebildiler.

Böylece Doğu Anadolu’da, Şubat ayında yaşanan çetin hava şartları altında, yağın karın üç-dört metre kalınlığa ulaştığı bir dönemde; kadınlar ve çocuklar, hastalar ve sakatlar, devlet memurları ve ordu, ilerleyen düşman karşısında bir kez daha geri çekilmek zorunda kaldılar.¹⁰ Geride ise küçük bir müfreze kaldı ve bu müfreze sonuna kadar savaşımaya kararlıydı. Geride kalanlar arasında Bediüzzaman ve gönüllü askerlerinden yirmi beş kişi bulunuyordu. Ali Çavuş, hem bu gelişmeleri, hem de Said Nursî’nin Ruslara esir oluşunu şöyle aktarır:

“Ruslar gece yarısından sonra (3 Mart 1916) Bitlis’e taarruza geçtiler. Bitlis’in sokaklarında Ruslarla göğüs göğse çarpışıyorduk. Şiddetli muharebeler cereyan etti. Arkadaşlarımız dört kişi müstesna şehit oldular. Üstad’ın çok sevdiği öz yeğeni Ubeyd¹¹ tam benim yanımda şehit düştü. Ubeyd şehit düştüğü an, bana, ‘Ali koş, kemerimdeki altınları ve üzerimdeki elbisemi al. Gâvurların eline geçmesin’ demişti.

“Artık Rus askerleri bizi dar bir çembere almışlardı. Biz dört arkadaş Üstad’ın arkasından koşuyorduk. Sıra ile bizler, tüfeklere mermi şarjörünü takıp, Üstad’a veriyor, boş tüfekleri alıyorduk. Üstad silahı o kadar çevik kullanıyordu ki, sanki otomatikti. Durmadan Rusların üstüne ateş yağdırıyordu. Bir defasında yine dolu tüfeği kendisine verdiğimizde, unutarak emniyette bırakmışız. Silah ateş almayınca, Üstad o kadar hiddet etti ki; hayatımda ondan öyle bir şetim duymamıştık. ‘Bana bozuk silah veriyorsunuz’ diyerek tüfeği bir kayaya çarptı, parçaladı. Biz hemen dolu bir tüfek daha kendisine uzattık. Tam bu sıralarda, Rus askerlerine hücum ederek, onların dört sıra çemberlerini yarıdık. Şehrin Kızılmescit yakasına geçmek istedik. Önümüze kemer gibi bir duvar geldi. Şimdiki Kâzımpaşa İlkokulu’nun yanında, büyük bir binanın altında bulunan su kemerinin üstünden, aşağıya atladık. Suyun üzeri tamamen karla kaplı bulunması, vaktin de gece olması sebebiyle, yeri tahmin edememiştik. Bu sırada Üstad’ın ayağı taşa değmiş ve kırılmıştı. Kemerin içerisinde daha munasipçe bir yer göstererek ‘Beni oraya götür. Sana izin veriyorum. Git, inşaallah kurtulursun!’ dedi. Üstad’ı üstü kapalı bir su arkının içine götürdük ve oturttuk. Su arkının üzerine bir iki tüfeğimizi uzatarak Üstad’ın ayaklarını tüfeklerin üstüne koyduk. Bizim musırrane gitmemizi arzu ettiyse de, gitmeyeceğimizi ve beraberce şehit olmak istediğimizi

söyledik. Bunun üzerine duygulandı ve 'Kader bizi esir etti' dedi. Biz de kadere teslimiyetimizi izhar ettik."

İşte, en başta ifadelerine yer verdiğimiz Mehmed oğlu Yusuf ve Polis memuru Yasin Efendinin Üstad Bediüzzaman ve talebeleri hakkında ümitsizliğe sevk eden gelişmeler bunlardı. Çünkü sadece hayatta kalan dört talebesiyle Ruslara karşı canhıraşane savaşan Bediüzzaman'ın akıl ve idraklere sığmayan cesareti, geride kalanlarda böylesi menfî bir kanaat bırakmıştı.

Bitlis, onun korumak için çarpışan Said Nursî gibi 3 Mart 1916'da Ruslara esir düştü.

Dipnotlar:

- 1.Said Nursî, Emirdağ Lahikası, s. 433, Yeni Asya Neşriyat
- 2.Said Nursî, Şûâlâr, s.447
- 3.Said Nursî, Şualar, s. 447.
4. Said Nursî, Emirdağ Lahikası, s. 261
- 5.Necmeddin Şahiner, Son Şahitler Bediüzzaman Said Nursi'yi Anlatıyor, "Mustafa Yalçın" maddesi, Nesil Yayınları, İstanbul 2005, 1:82-86.
- 6.Abdurrahman, Bediüzzaman'ın Tarihçe-i Hayatı. İstanbul: Necm-i İstikbal Matbaası, 1335 [1919]. s. 36.
- 7.Necmeddin Şahiner, Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said Nursî, Nesil Yayınları, İstanbul 2005, s. 163.
- 8.Abdurrahman, Bediüzzaman'ın Tarihçe-i Hayatı, s. 37.
9. Said Nursî, Tarihçe-i Hayatı,s. 100
- 10.Necmeddin Şahiner, Bilinmeyen Taraflarıyla, s. 169-170.
- 11.Ubeyd, Said Nursî'nin en büyük ablası olan Dürriye'nin oğludu

Dr.Veli SIRIM